

SÜZGE HANIM & BOZOK GÜZELİ

ŞERBANU BEYSENOVA

Kazak
Edebiyatı

BENGÜ

Kazakistan Cumhuriyeti
Bilim ve Sport Bakanlığı

ÇEVİREN
CEMİLE KINACI

Hikaye

Beysenova Şerbanu
Süzge Hanım Bozok Güzeli

«Elips Kitap»

Şerbanu B.

Süzge Hanım Bozok Güzeli / B. Şerbanu — «Elips Kitap»,

© Şerbanu B.

© Elips Kitap

Содержание

Takdim	5
Takdim	7
Çevirenin Ön Sözü	8
SÜZGE HANIM	10
SÜZGE HANIM	10
SÜZGE HANIM DESTANI	15
Конец ознакомительного фрагмента.	25

Şerbanu Beysenova Süzge Hanım & Bozok Güzeli

Takdim

Abzal SAPARBEKULI

Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi

Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in her alanda belirlediği kalkınma stratejileri doğrultusunda Türk Dünyası'nın incisi olarak Kazakistan Cumhuriyeti her geçen gün biraz daha geliyor. Kazakistan, bir yandan çağdaş dünyaya ayak uydururken, öte yandan millî ve manevî değerlerine sahip çıkarak "Ebedî El" mefkûresini gerçekleştirme yolunda adım adım ilerliyor. Bu yolda ilerlerken, kültür ve sanat, özellikle de bu alanın temel taşı olan edebiyat önem verilen alanlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Bu doğrultuda edebiyatın imkânlarından faydalanarak millî duygu ve düşünce ufkunu genişletmek millî amaçlarımız arasında geliyor.

1991'den bu yana Türkiye ve Kazakistan arasındaki siyasî gelişmeye bağlı olarak kültürel ilişkiler de hızla gelişmekte. Kültürel ilişkiler kapsamında edebî ilişkiler çok özel bir yere sahip. İki halkın önemli edebiyatçılarıyla ilgili karşılıklı olarak yapılan toplantılar ve karşılıklı eser basımı edebî ilişkilerin gelişmesine büyük katkı sağlamakta. Özellikle son birkaç yıl içinde gerek Kazak edebiyatının abidevî şahsiyetlerinin eserlerinin Türkiye Türkçesine kazandırılması gerekse Türk edebiyatından, az sayıda da olsa, eserlerin Kazakçaya çevrilmesi Kazakistan ve Türkiye arasındaki edebî ilişkilerin gelişmesini hızlandırdı.

Edebiyat aracılığıyla iki ülke halkının birbirini daha yakından tanıyarak edebiyatın dostluk ve kardeşlik zemini üzerinde kurduğu ilişkiler, hiç şüphe yok ki, en güçlü ve kopmaz bağlardır. Bu anlayışla Kazakistan Ankara Büyükelçiliği olarak edebî alandaki faaliyetleri de desteklemeyi halkımıza ve devletimize karşı millî bir sorumluluk olarak görüyoruz.

İki ülkenin edebî ilişkilerine katkı sağlayan bir çalışma da Kazak yazar Şerbanu Beysenova'nın eserlerinin Türkiye Türkçesine kazandırılmasıdır. Şerbanu Beysenova özellikle kadın temalı eserleri ile öne çıkan bir yazardır. Onun tarihte yaşamış kahraman Türk kadınlarını işleyen *Bozok Güzeli* ve *Süzge Hanım* gibi eserleri sevilerek okunmaktadır.

Şerbanu Beysenova'nın *Marguva* romanı ise Kazak tarihinin çok önemli bir kesitini ele alan sürükleyici bir romandır. Stalin devrinin Kızıl Kırğın'ında pek çok Kazak aydını ya sürgün edilmiş ya da suçsuz yere öldürülmüştür. Öldürülen ya da sürgün edilenlerin arkasında ise acılı eşler, baba hasreti çeken çocuklar kalmıştır. Şerbanu Beysenova bu romanda bize Stalin'in Kızıl Kırğın'ından nasibini alan Kazak bir akademisyenin geride kalan eşi ve çocuklarının dramını gözler önüne sermiştir. Kazak tarihinin bu çetin dönemi, Şerbanu Beysenova elinde duygu yüklü bir romana dönüşmüştür. Roman gerçek hayatta yaşanmış bir olaydan esinlenerek kurgulanmıştır.

Değerli yazar Şerbanu Beysenova'yı üç değerli eserinin Türkiye'de yayımlanmasından dolayı kutluyorum. Kendisine sağlık ve esenlik içinde geçecek başarılı nice yıllar diliyorum. *Marguva*, *Süzge Hanım* ve *Bozok Güzeli* gibi Kazak edebiyatından üç güzel eseri Türkiye Türkçesine çevirerek kökleri bir olan Kazak-Türk halkının edebî ilişkilerinin gelişmesine yine önemli bir katkı sağlayan Doç. Dr. Cemile Kınacı'yı da gönülden tebrik ediyorum. Kitabın yayınlanmasına destek veren Avrasya Yazarlar Birliği Genel Başkanı ve Bengü Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Dr. Yakup Ömeroğlu'na

milletimiz ve devletimiz adına şükran duygularımı arz ediyorum. Romanın Türk okuyucu tarafından beğeniyle okunmasını temenni ediyorum.

Takdim

Dr. Yakup ÖMEROĞLU

Avrasya Yazarlar Birliği Genel Başkanı

Avrasya Yazarlar Birliği, kurulduğu ilk günden bu yana kardeş Kazakistan ile sıkı edebî ilişkiler geliştirdi. Kazakistan ile birlikte yürüttüğümüz faaliyetlerde hem biz Kazak kardeşlerimize gönülden destek verirken hem de Kazak kardeşlerimizin yürekten desteğini her zaman gördük ve görmeye devam ediyoruz.

Avrasya Yazarlar Birliği olarak Türk ve Kazak edebiyatçılarıyla ilgili karşılıklı olarak yapılan toplantılara memnuniyetle destek veriyoruz. Bunun yanı sıra Bengü Yayınları aracılığıyla Kazak edebiyatının birbirinden güzel edebî eserlerini Türk okuyucuya sunmaktan da büyük memnuniyet duyuyoruz. Ayrıca, Kazak edebiyatı hakkında yapılan bilimsel çalışmaların Türk okuruna sunulmasında da Bengü Yayınları her zaman destek vermektedir. Özellikle son birkaç yıl içinde gerek Avrasya Yazarlar Birliği olarak gerekse Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ortaklığı ile Kazak edebiyatından pek çok hikâye seçkisi, roman ve şiir kitapları yayımladık. Şu anda Bengü Yayınları kataloğuna bakıldığında, Kazak Edebiyatı serisinden çıkan kitap sayımızın kırka yaklaştığı görülecektir. Bu, hem Türk edebiyatı hem de Kazak Edebiyatı açısından büyük bir zenginliktir. Kazak edebiyatından yapılan çeviri ve bilimsel çalışmalar ne kadar artarsa Türk halkı Kazak edebiyatından o kadar çok haberdar olacak ve iki ülke arasındaki edebî ilişkiler bu yolla giderek gelişecektir.

Kazak edebiyatı serimizde daha önce *Ulpan* ve *Kazak Edebiyatında Kadın Meselesi* gibi özellikle kadın konusuna odaklanan eserler yayımladık. Bu seriye Şerbanu Beysenova'nın üç değerli kitabı ile devam etmekten büyük mutluluk duyuyoruz. Şerbanu Beysenova'nın eserlerine bakıldığında, onun özellikle kadın konusuna odaklandığı görülüyor. Tarihte yaşamış kahraman Türk kadın tipini *Bozok Güzeli* ve *Süzge Hanım* eserlerinde görmek mümkün. *Marguva* romanı ise yakın geçmişe ışık tutuyor. *Marguva*, Stalin döneminde yaşanan Kızıl Kırgın yıllarını gözler önüne seriyor. Kızıl Kırgın döneminin sadece sürgüne gönderilen ya da suçsuz yere öldürülen Kazak aydınlarının hayatlarını mahvetmediğini, aynı zamanda geride kalan gözü yaşlı eşlerin, babasız kalan çocukların da dünyalarını kararttığını *Marguva* romanı aracılığıyla görüyoruz. Dönemin can acıtan tarihî gerçekleri değerli yazar Şerbanu Beysenova kaleminden trajik bir romana dönüşmüş. Bengü Yayınları olarak Kazak Edebiyatı serimiz içerisinde değerli yazar Şerbanu Beysenova'nın eserlerini yayımlamaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz. Üç güzel eserin Türkiye Türkçesine kazandırılmasından dolayı değerli Kazak yazar Şerbanu Beysenova'yı içtenlikle kutluyoruz.

Yaptığı çalışmalarla Türk-Kazak edebî ilişkilerinin perçinlenmesine katkı sağlayan Doç. Dr. Cemile Kınacı'yı da tebrik ediyorum. Nice başarılı çalışmalara daha imza atmasını diliyorum. Kitabın yayımlanmasına destek veren Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekulı'na teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca kitabı yayına hazırlayan yazar Sayın Malik Otarbayev'e de teşekkür ediyorum. Türk-Kazak edebî ilişkilerinin artarak devam etmesini içtenlikle diliyorum.

Çevirenin Ön Sözü

Kazak yazar Şerbanu Beysenova, özellikle kadınlar hakkında yazdığı eserleriyle tanınmaktadır. Eserlerinde, tarihte yaşamış kahraman Türk kadınlarına sıklıklara rastlanır. *Bozok Güzeli*, *Süzge Hanım* ve *Süymbike* bunlardan birkaçıdır. Ben de Kazak edebiyatı ile ilgili yaptığım çalışmalarda kadın konusuna büyük bir ilgi duyuyorum. Daha önce *Akbilek*, *Botagöz*, *Balkıya*, *Ulpan* gibi Kazak edebiyatında sembol haline gelmiş kadın kahramanlarla ilgili çalışmalar yaptım. *Kazak Tiyatrosunda Kadın Meselesi* adlı kitabım da yine kadın konusuna odaklanmıştı. Bu sebeple değerli yazar Şerbanu Beysenova'nın eserleri çok ilgimi çekti. Onun eserlerini beğenerek okudum. Beysenova, eserlerinde hem uzak geçmişteki kadın kahramanları hem de yakın geçmişteki kadın kahramanları başarıyla işliyor. Yazarın eserlerini kendim severek okuduğum için Türk okuyucunun da Kazak yazar Şerbanu Beysenova'yı ve onun kadın konusuna odaklanan eserlerini okumasını arzu ettim. Bu düşünceyle *Süzge Hanım* ve *Bozok Güzeli* adlı iki uzun hikâyeyi çevirmeye karara verdim.

16. yüzyılda Altın Ordu devleti dağıldıktan sonra kurulan hanlıklardan biri Sibir Hanlığıdır. Sibir Hanlığı, Sibiry'a'nın güneyi ve şimdiki Kazakistan sınırlarının kuzey bölgelerinin topraklarını içine alarak Esil, Ertis, Tobıl nehirlerinin arasına yerleşmiş çok geniş ve bereketli bir alanda hâkimiyet sürmüştür. Bu hanlığı Cuci'nin beşinci oğlu Şeyban'ın nesli, kudreti uzak diyarlara ulaşan Küçüm Han yönetmiştir. Küçüm Han'ın çok sayıda hanımı vardır. Süzge Hanım da onun en küçük eşidir. Süzge Hanım, Kazak sultanlarından birinin bozkırda şımarık büyüyen kıymetli kızıdır. Süzge, küçük yaşında han sarayına eş olarak götürülmüştür. Ancak bozkırın özgür ruhlu kızı, han sarayının katı kurallarına, diğer büyük hanımların entrikalarına dayanamayarak maiyeti ile birlikte Ertis ırmağı kıyısında Süzge Tura adlı kale şehri inşa ettirip ölene kadar orada yaşamıştır. Rus Çarı Korkunç İvan'ın Sibiry'a topraklarını işgal etme planında, yenilmez sanılan kudretli Küçüm Han yenilmiştir. Küçüm Han'ın ailesi esir düşmüş, bütün yurdu ve malı mülkü Rus Çarlığı hâkimiyetine girmiştir. Süzge Hanım ise Süzge Tura yurdunda Rus kuvvetlerinin eline düşüp Rus Çarına eş olarak gönderilmek yerine, ölümü tercih etmiştir. Kendi canı pahasına şehir halkını kurtarmış, ama kendisi intihar ederek onurluca ölmeyi yeğlemiştir.

Bozok Güzeli ise Oğuz kızı Banu Çiçek'ten başkası değildir. Günümüzde Kazakistan'da bir kurganda baş bölgesinde 800 adet inci ile bulunan kadın bedeni Şerbanu Beysenova'ya ilham kaynağı olmuştur. Şerbanu Beysenova, Kazakistan'daki arkeolojik kazılardan hareketle Oğuz kızı Banu Çiçek ve Kıpçak delikanlısı Kan Töre arasında bir aşk kurgulamış ve bu aşkı sürükleyici bir öyküye dönüştürmüştür.

Şerbanu Beysenova kaleminden çıkan *Süzge Hanım* ve *Bozok Güzeli* öykülerini Türk okuyucunun beğenerek okuyacağını umuyorum.

Değerli yazar Şerbanu Beysenova'yı iki güzel hikâyesinin Türkiye Türkçesinde yayımlanmasından dolayı kutluyorum. Kendisine esenlikler içinde ve yepyeni güzel eserler kaleme alacağı uzun bir ömür diliyorum.

Her zaman olduğu gibi bu eserlerin yayımlanması da pek çok kişinin desteği ve yardımıyla oldu. Bu vesileyle *Süzge Hanım* ve *Bozok Güzeli* çevirimi yayımlayarak beni onurlandıran Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekulı'na, Bengü Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Dr. Yakup Ömeroğlu'na sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Bu eserlerle tanışmama vesile olan, çevirmem konusunda beni destekleyen, çeviriyi yayına hazırlayan, Kazak edebiyatı ile ilgili çalışmalarında desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen yazar Malik Otarbayev'e ayrıca teşekkür ederim. Çeviride zorlandığım noktalarda yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Erkin Kalidolda ve Ercan Argınbay'a da sonsuz teşekkürler.

Son olarak daima sırtımı yasladığım dağ olan kıymetli aileme, sevgi ve ilgileriyle beni destekleyerek yeni eserler üretmeme vesile olan anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Türk-Kazak dostluğu ebedî olsun!

16 Aralık 2018/Ankara

Kahraman Türk kızlarına...

SÜZGE HANIM

SÜZGE HANIM Altın Hazine Bulunan Asil Güzeli

Tarihî Anlatı

Süzge Hanım kimdir? Onun adı tarihin derin sayfalarından bugüne kadar nasıl, ne sebeple ulaşmıştır? O, halkının istiklali uğruna kendini feda eden asil bir güzeldir. Süzge Hanım hakkında söze başlamadan önce Tanrı'nın ona yazdığı eşi Küçüm Han'dan kısaca bahsetmek istiyoruz. Böyle dememizin bir sebebi var. Süzge'yi dönemin anlayışına ters, Müslümanlığa yakışsız davranışa mecbur eden durum, Küçüm'ün Rus sömürgecilerine yenilmesinden kaynaklanmıştır. Bu yüzden de biraz tarihin derinliklerine doğru gitmeyi uygun gördük.

16. yüzyılda Altın Orda devleti dağıldıktan sonra Sibirya'nın güneyi ve şimdiki Kazakistan sınırlarının kuzey bölgelerinin topraklarını içine alarak Esil, Ertis, Tobıl nehirlerinin arasına özgürce yerleşip, kulacını geniş açan Sibir Hanlığı'nın kurulduğu bilinmektedir. Onu Cuci'nin beşinci oğlu Şeyban'ın nesli, heybeti uzaklara ulaşan Küçüm Han yönetmiştir. Sibir Hanlığı'nın içine Kazakların Argın, Kıpçak, Nayman, Kerey, Jalayır, Tabın boylarıyla birlikte az sayıda Başkurt boyları ve yerel halk olan Hantılar ile Mansılar dâhil olmuştur. Sibir Hanlığı'nın merkezi, bugünkü Tobıl şehrine yakın Tobıl nehrinin Ertis'e döküldüğü ağza yerleşen İsker adlı şehirdir. İsker, eski (eski yurt) yer demek olsa gerekir. Bu şehrin eski yerleşiminin bir kısmının hâlâ korunduğunu söylerler. Diğer kısmı sert dalgalı Ertis suyunun altında kalıp yok olmuşa benziyor. Şehrin korunmuş tarafındaki eski taş duvarların sağlamlığından, eski yurdu çevreleyerek derince kazılan hendekler ile kurulan kalelerden Sibir Hanlığı'nın kendi döneminde güçlü bir devlet olduğunu anlıyoruz. Hanlığın İsker şehrinin ise bütün Sibirya'nın kültür ve ticaret merkezi sayıldığı kesindir.

Küçüm Hanlığı'nın yerleştiği eski İbir-Sibir toprakları daima komşuların kem gözleri ile art niyetlerine maruz kalmıştır. Çünkü bu toprakların zengin yer altı kaynakları, sürü sürü yırtıcı hayvanları ile kuşları, av hayvanlarının kıymetli derileri düşmanların iştahını kabartmıştır. Özellikle Küçüm Han'ın sayısız zenginliği Rus ülkesinin, Orta Asya'nın, Çin'in ve Yakın Doğu'nun keskin gözlü hükümdarlarının gündüz akıllarından, gece düşlerinden çıkmaz olmuştur. Küçüm devleti o zamanki çok zengin ülkelerden biri sayılmıştır. Sadece Sibirya'da yaşayan samur, sincap, vaşak, sansar, rakun gibi hayvanların güzel kürkleri için Buhara, Hive, Fars, Çin, Türk, Rus, Kırım, Kafkas ülkelerinden tüccarlar kervanı durmadan gelip gidermiş.

“Tilkinin kızılığı kendi başına beladır.” denildiği gibi, Sibir Hanlığı'nın bu sayısız zenginliğinden dolayı ona göz dikenler her taraftan saldırmak için teyakkuzda beklemişlerdir. Fakat Sibir Hanlığına en yakın devlet Rus Çarlığı'dır. Bu iki devleti sadece Ural dağı bölüyordu. 16. yüzyılın sonunda eskiden kendisini Moskova Knezliği olarak adlandıran Rus ülkesi güçlendi. Artık onlar kendilerini Rusya olarak ilan ettiler. Ardından etraflarındaki küçük devletleri istila ederek topraklarını artırmaya ve sınırlarını genişletmeye başladılar. O zamanki Rus ülkesinin Çarı IV. İvan, yani Korkunç İvan Sibirya'yı istila etmenin korkunç planlarını yaptı. Sibirya'yı istila etme işini Ural'daki en etkin girişimci ve tüccar Strogonovlar ailesine verdi. Kurnaz Çar bu işi boşuna Strogonovlar ailesine vermemiştir. Ural'ın doğal zenginliklerini işletip iş kuran bu aile silah üretimi ile uğraşıyordu. Hem de bu ailenin kendi planları arasında da Sibirya'nın zengin doğal kaynaklarına sahip olmak gibi bir art niyetleri vardı. Bu sebeple onlar Çar'ın fermanını sevinçle karşıladılar. Hemen, Sibir Hanlığını istila etme planlarını yapmaya başladılar.

O vakitlerde İdil boyundaki halkı yağmalayıp ahaliye huzur vermeyen, geçen kervanlara saldırıp, kan kusturan Ataman Yermak'ın öncülük ettiği yağmacıları Strogonov kendisi davet etti. Yerlerinde duramayan, kime saldıracaklarını bilemeyip o yana bu yana koşturan Rus Kazaklarına yol gösterip onlara öneride bulundu.

“Şu Ural dağı aşp geçerseniz öbür tarafta İbir-Sibir denilen engin topraklar var. Oranın Küçüm adlı bir hanı var. Zenginliğinin haddi hesabı yok. Onu yıkarsanız toprakları da zenginliği de sizindir. Onun hanlığını yıkıp zenginliğini paylaşınız.” diyerek kendi halinde yaşamakta olan halka sardırmayı öğütler. “Gerekli silah, mühimmat, erzak o ülkenin sınırlarına ulaşana kadar benden, gerisini de zaten orada bulursunuz.” deyip onları heveslendirir. Zaten Rus Kazaklarının halka saldırmaktan başka bir amacı yoktur. Ellerini ovuşturup bu öneriyi hemen kabul ederler. Strogonov onlara lazım olan silah, mühimmat, erzakı verip onları Sibiryaya gönderdi.

Böylece, 1 Eylül 1582 yılında Ataman Yermak'ın önderlik ettiği 840 kişilik istila birliği kırk gemiye binip Ural, Sibiry nehirleri boyunca, Küçüm Hanlığına yol aldı. Onlar su yoluyla iki ay kadar yolculuk edip ekim ayının sonunda İsker şehrinin yakınına ulaştılar. Huzur içinde uykudaki halka aniden saldırdılar.

Ansızın saldırıya uğrayan halkı korumaya çalışan hakiki kahramanların üç gün, üç gece süren kahramanca mücadelesine rağmen Küçüm Han'ın ordusu yenilgiye uğradı. Han az sayıda kişiyle şehri bırakıp gitmeye mecbur kaldı. Çünkü Rus Kazaklarının ateşli silahlarına, topraklarına karşı yalın kılıçla, yay ile karşı durmak mümkün değildi. Küçüm Han güneye, Arka'ya doğru geri çekilirim, kuvvet toplayıp gelir, Rus Kazaklarıyla tekrar savaşım düşüncesiyle şehri bırakıp gitmişti. Bu düşünceyle Hanlığın bütün değerli hazinesini, altın ve gümüşünü saklamış, gömüp gitmiş diye anlatılan efsaneler o zaman ortaya çıkmış olmalı. Küçüm'ün yurdunda gömülü kalan zenginliği olabilir diye yürütülen bu tahmin Rusların istila birliklerine de sonradan yerleşen köylülerine de daha beride bilim adamlarına da huzur vermemiştir. Geçen yüzyılda özel olarak çok sayıda bilimsel geziler düzenlenip kazı çalışmaları yapılmıştır. Fakat kayıp hazine hâlâ bulunamadı. Böyle bir hazinenin varlığı gerçekse eğer, bu sır Küçüm Han ile birlikte öbür dünyaya gitmişe benziyor.

Böyle olsa da altın hazine halkın hafızasında yaşıyordu. Bu hazinede bulunan değerli inci mercandan biri, Süz-ge Hanım ile ilgili efsanedir.

Süzge hakkındaki anlatımıza başlamadan önce Küçüm'ün hanlığı yıkıldıktan sonra onun durumu ile ilgili bilgiler üzerinde durmak, onunla ilgili hikâyemizi özetlemek istiyoruz. O zaman bizim eserimizin kahramanı Süzge'yi anlamak daha kolay olacak.

İsker şehrindeki kale yıkılmasına rağmen, Küçüm Si-bir Hanlığını tekrar eski haline döndürmek için geri çekilerek Rus Kazaklarıyla mücadeleye devam etti. Uzun yıllar onlarla savaştı. Ordusu da zamanla zayıfladı. 1585 yılında Ertis'in bir kolunun kıyısında olan savaşta Yermak öldükten sonra Küçüm'ün Sibir Hanlığını tekrar kurma ümidi canlandı. Fakat Sibiryaya bu sefer Rus Kazakları değil, Rus askeri birlikleri çokça gelmeye başladı. Onlar gelir gelmez Tümen, Tobıl, Tara şehirlerini inşa edip müstahkem kaleler kurmaya başladılar. Sibiry toprakları, Ertis ve Oba Derya nehirlerinin arası böylece Rus müstahkem mevkilerine dönüştü. Sibir Hanlığı tamamen ortadan kalktı.

Rus Çarlığı, Küçüm Han'a defalarca kez kendi isteğiyle teslim olmayı teklif etti. Onun canını bağışlayacaklarını, hatta Çar birliği içinde görev vereceklerini, isterse Moskova, Kazan, Sibiry şehirlerinden birinde kalacak yer tahsis edeceklerini vadettiler. Küçüm bu teklifleri kabul etmeyerek daima geri çevirdi. Sebatlı Han sömürgeciliğe baş eğmek istemedi. Kahraman cengâverlerinden, iktidarından, topraklarından ayrılrsa da Küçüm Han mücadeleyi asla bırakmadı. Rus birliklerinin kurduğu kalelere az sayıda kuvvetle olsa da beklenmedik saldırılar düzenleyip büyük zararlar vermeye devam etti. Fakat onun Sibir Hanlığını tekrar kurma ümidi gün geçtikçe azaldı. Çünkü güç eşit değildi. Rus birliklerinin arkasında büyük Rus devleti, Rus Çarlığı vardı. Küçüm'ün ise savaşçıların sayısını güçlü askerlerle desteklemesi mümkün olmadı. Hem de hayatının son yıllarında yaşı ilerlediğinde iki gözü görmediği için büyük sıkıntı yaşadı. O zaman bile kadere boyun eğmedi.

Ruslara tutsak olmaya, vücudunda dolaşan Cengiz Han soyunun gururlu kanı müsaade etmedi. Bu kan ona diz çöktürmedi. O korkaklıkla kendi iradesiyle Rus Çarlığının idaresi altına gireceğine savaş alanında kahramanca ölmeyi yeğledi.

1598 yılının ağustos ayında Oba Derya'nın kıyısında şimdiki Novosibirsk şehrinin yakınında olan son savaşta yenildi. Askerleri tamamen kırılıp, ailesi, hanlık halkının hepsi tutsak oldu. Kendisi üç oğlu ile birlikte kuşatmadan kurtulmayı başardı. Rus Çarlığının vekilleri onu yine kendi taraflarına geçmesi için ikna etmeye çalıştılar. Çarlık onun tutsak olan çocuklarına “Baba, Ruslara teslim ol, bizim durumumuz kötü değil. Seni de affederler.” şeklinde mektup göndertti. Çünkü Küçüm sağ oldukça kendilerine devamlı saldıracağını, rahat vermeyeceğini anlamışlardı. Fakat Küçüm Han boyun eğmedi.

Bir efsane var. Bu Oba Derya kıyısında olan savaşın ardından ağustos ve eylül aylarının ölüarasında¹ zifiri karanlık bir gecede gecenin içinde kaybolan Küçüm'ü, kimse bir daha görmemiş. Ormana girip yok oldu mu, yoksa dalgalarıyla kıyıyı döven nehre mi düştü, bu konuda hiçbir bilgi yok. Sadece o günden sonra Sibiry'a'da geceleri uluyan, insanları takip edip rahat bırakmayan bir bozkurt ortaya çıkmış. O kurt ulumaya başladığında öyle kuvvetli bir sesi varmış ki bu sesi işitenlerin tüyleri ürperiyormuş. Kış günlerinde kar fırtınasıyla beraber var gücüyle uluyormuş. Milletin kapısına dayanıp huzur vermiyormuş. Görmüş geçirmiş ihtiyarlar “Bu Küçüm'ün ruhudur! Rahmetli bozkurda dönüşmüş işte! O zaten buna layıktı, Ruslarla aslan gibi mücadele etmişti.” demişler. Millet yalnız başına dışarı çıkamaz olmuş.

Başka bir bilgiye göre, Küçüm Han az sayıdaki askeriyle geri çekilip Arka'ya, Korgaljin gölünün yakınında yaşayan halka sığınmış. Fakat Çar'ın askerî birliklerinin zulmünden korkan beyler kendilerine sığınmak isteyen, iyice yaşlanmış ve hasta olarak gelen hana ihanet ederek onu öldürmüşler. Böylece, İbir-Sibir bozkırının son hanı, Küçüm'ün Rus sömürgecilerine karşı on beş, yirmi yıl süren mücadelesi çok acı bir şekilde son bulmuş. O, düşmanının elinden değil, kendi kandaşlarının ihanetiyle öldürülmüş diye anlatılır bu efsanede. Gerçeği sadece Tanrı bilir.

Onun ruhunun Sibiry ormanlarında dolaşması gibi, adı da unutulmamıştır. Gidip görüp gelen kişilerin söylediklerine göre, Barnavıl şehrinin yakınında Küçüm denilen küçük bir nehir varmış. Yerel halk ona Küçüm pınarı dermiş. Belki, son yıllarını burada geçirmiştir. Altın hazine olan halk zihni Küçüm Han'a bu şekilde hürmet göstermiştir.

Sibir Hanlığının tarihi henüz bütün yönleriyle araştırılmadı. Bugünkü nesiller için, Hanlığın bilinmeyen pek çok sırrı var. Hanlığın kuruluş, gelişme, yükselme devirleriyle ilgili de sözlü kültürde yaşayan çok sayıda efsane ve anlatılar bulunuyor. Bunların çoğunun temelinde bir tarihî gerçeğin olduğu da doğrudur.

Küçüm Han'ın Müslümanlığa çok önem verdiğini söylerler. Sibiry'daki küçük toplulukları Hanlığa dâhil ettiği zaman oralara camiler yaptırmış. Buhara, Hive, Semerkant'tan imamlar, mollalar getirip yerel halka İslamiyet'i kabul ettirmiş. İmanın şartlarının yerine getirilmesine önem verdiğini söylerler. Hanlık halkının tek bir dinde, İslam dininde birleşmesi için çabalamıştır. Kendi çocuklarının da medreselerde okumasını, din yolunda bilgili âlimler, takva sahibi insanlar olmasını çok arzu etmiştir.

Küçüm Hanla ilgili efsanelerin bir kısmı Süzge Hanım etrafında gelişmiştir.

Kendi dönemindeki geleneğe uygun olarak Küçüm Han da çok hanımla evlenmiştir. Bu sebeple onun çok sayıda çocuğu ve torunları vardır. Bunu Rus tarihçiler de kaydetmiştir. On yedi oğlu, ona yakın kızı, birçok torunu olduğu kesindir. Eşlerinin arasında Kazaktan başka, Tatar, Nogay, Özbek, Kalmak, Başkurt, Hantı kızları da varmış. Onların arasında yalnızca ilk eşi Kazak kızı olan Gülzipa'nın adı günümüzde biliniyor. O, erken vefat etmiş ve İsker'deki eski mezarlığa defnedilmiş. Mezar taşı yakın zamanlara kadar korunmuş. Başka eşleri ile ilgili bilgi yok denilecek kadar azdır. Sadece Süzge Hanım ile ilgili edebî destan sözlü gelenekte günümüze kadar korunmuştur. Halk

¹ Ölüara: Kazakçada eski ay ile yeni ayın değiştiği anı ifade eder ve bu vakit zifiri karanlık olur.

arasında “Süzge bizim büyük annemizdi.” diyen kişilerle günümüzde de karşılaşırız. Bu durum efsanenin sadece edebî bir gerçeklik değil, aynı zamanda tarihî hakikate dayandığını gösteriyor olmalı.

Bize ulaşan efsane ve anlatılara göre, hiddetli hana sevgili ve güzel genç eşi Süzge hanımın sözü geçermiş. Onun, hanın karşısında kendisini böyle rahat hissetmesinin nedeni yalnızca Tanrı’nın verdiği eşsiz güzelliği, şair diliyle söyleyecek olursak, tan öncesindeki şafak ışığı gibi nurlu yüzü, dupduru güzelliği değildir. Onun sırtını yasladığı akrabaları, çıktığı sülale de hatırı sayılır bir sülale olmalı. O, Esil bozkırındaki Kazak sultanlarından birinin kızıymış. Küçüm Han’a aklıyla da güzelliğiyle de sevimli olan genç hanım büyük saraydan ayrı yaşamak için handan izin almış. Böylece, bugünkü Tobıl şehrinden beş altı kilometre uzaklıktaki Ertis nehrinin kıvrıldığı bölgede yüksek bir tepenin başına kendisi için saray yaptırmış. İlk başta küçük kale olarak inşa edilse de büyüyerek kalesi küçük bir şehre dönüşmüş. Bu eski şehrin yeri hâlâ korunmuştur. Onu yerel halk halen Süzge Tura diye adlandırmaktadırlar. Tura kelimesi, eski anlamıyla kent, şehir demektir. Oralarda zamanında Süzge’nin şehri kurulmuştur. Şehir nehrin kıvrıldığı yere yakın yerleştiği için iki tarafından da yüksek uçurumu olan Ertis’e sınırdır. Diğer iki tarafından derin hendek kazılıp etrafı hendekle çevrilmiştir. Kale böylece her tarafından çevrilip kulelerine bekçiler konulmuştur. Efsanelerde şehrin merkezindeki hanımın kalesinin cennetten farkı yoktu denilmektedir. Genç ve güzel hanım halkın gözünden ırakta bu şekilde yanındaki hizmetkârlarıyla yaşamaya başlamış. Her haftanın cuma günü Cuma namazından sonra Küçüm Han Süzge’nin gönlünü hoş edecek hediyelerle kaleye uğarmış. Bize ulaşan efsane han ile genç hanımın huzurlu hayatı ile ilgili değil. Sibir Hanlığı düştüğü zaman Süzge Hanım’ın davranışı ve onun kaderinin neyle son bulduğu anlatılmakta.

İsker şehrine düşman saldırdı kara haberi ulaşır ulaşmaz Süzge, kendi şehrini korumalı bir kaleye dönüştürdü. Şehrin dışına derin ve geniş bir hendek kazdırdı. Hendeği Ertis’in buz gibi soğuk suyuyla doldurdular. Epey bir güne yetecek kadar erzak hazırlattı. Şehrin güvenliğini artırdı. İsker’i aldıktan sonra Yermak, hanlığın her köşesindeki yerleşim yerlerine küçük askeri birlikler gönderip oraları acımasızca yağmalatıyordu. Karşılık verenleri ölümle cezalandırıyordu, halka amansız bir savaş açmıştı.

Süzge Tura’ya ataman İvan Groza’yı gönderdi. Genç hanımı ele geçirip ne olursa olsun sağ olarak getirmesi emrini verdi. Buradaki amacı, Süzge’yi Rus Çarına tutsak olarak hediye göndermekti.

Şehre ataman Groza’nın başını çektiği askeri birlik at koşturarak girdi. Onlarda galip kibirliliği vardı. Yeneceklerine emin bir şekilde göğüslerini gere gere gelseler de şehre girmeleri o kadar kolay olmadı. Yirmi bir gün durmadan saldırdılar ama Süzge Tura’yı alamadılar. Onların toplarının gücü de etrafa saldıkları korku da bu şehre etki etmemiş gibiydi. Şehri koruyan küçük orduyla beraber bütün halk sevgili şehirleri Süzge Tura’yı canla başla korumaya çalışıyordu. Fakat Sibirya’nın kışı da sertleşip zorluk vermeye başlamıştı. Erzak da azaldı. Dışarıdan gelen yardım da yoktu. Saldırıya karşı direnenler yavaş yavaş güç kaybediyorlardı.

Bu sırada İsker’in düşman eline geçtiği, Küçüm Han’ın han sarayını göçürüp gittiği ve hanın güçlü komutanlarından biri olan Muhammedkul’un savaşta yaralanıp kâfirlere tutsak olduğu kara haberi Süzge Tura’ya ulaştı.

Gün geçtikçe şehri koruyan asker sayısı azaldı. Askerler çatışmada hayatlarını kaybediyorlardı. Süzge Hanım’ın ay gibi yüzünü kaygı kapladı. O, şehri koruyanların arasına eskisi gibi güleç yüzle ve cesaretle gidemez oldu. Süzge Hanım, dökülen bu kanın kendisi için olduğunu kadınlara has güçlü önsezisiyle anlıyordu. Bunu bildiği için yüreği kan ağlıyordu. Kendisi için bu kadar azap çeken, açlık derdini de yavaş yavaş hissetmeye başlayan şehir halkına, yardımcılara çok acıyordu. Ataman Groza’ya gerekli olan şehrin halkı değildi, şehrin genç hanımıydı. Gece boyu uyuyamayıp kaygılanan Süzge sonunda bir karara varmış gibiydi. Sabahleyin Rus Kazaklarına baş serdarını gönderdi. “Bir şartım var. Ataman Groza bu şartımı kabul eder mi? Şehrin halkı ile sağ kalan askerlerin kanını dökmeyip hayatını bağışlarsa şehrin kapılarını kendi irademizle açarız.” teklifini bildirdi. Bu teklifi

ataman Groza sevinçle karşıladı. “Fakat hanımın kendisi şehirde kalacak.” diye şart koştu. Süzge Hanım bu şartı tereddüt etmeden kabul etti.

Sarayın gözcüleri Süzge Hanım’ı şehirde kalmaması için ikna etmeye çalıştılar. Eğer hanım kalırsa kendilerinin de gitmeyeceklerini söylediler. Son damla kanlarına kadar savaşacaklarını bildirdiler. Ancak onların bu karşı çıkmalarına aldırmayan Süzge Hanım, bütün şehir halkına ve askerlerine şehri boşaltmaları emrini verdi.

Ertesi gün sabah şehir halkı gemilere binerek Ertis üzerinden yüzüp gözden kaybolmaya başladı. Son gemi de limandan çıkar çıkmaz, Rus Kazakları açık kapıdan şehre girdiler. Bütün bu olanı biteni kuleden izlemekte olan güzel Süzge de yavaşça aşağı indi.

Ataman Groza’nın başı çektiği askeri birlik hemen hanımın sarayına dağıldılar. Ancak hiçbir yerde hanımı bulamadılar. O sırada Süzge, yalnızca han geldiğinde giydiği en süslü elbisesi ile en güzel yeleğini giymiş, taranıp bezenmiş güzeller güzeli haliyle yüz yıllık kavak ağacının dibinde yatıyordu. Elinde Küçüm Han’ın hediye ettiği elmas hançeri sımsıkı tutarak ebediyen gözlerini kapamıştı.

Bize ulaşan anlatıda, böylece gençliğine rağmen son derece olgun olan Süzge Hanım kendisini seven şehir halkını ölümden kurtardığı gibi, kedisini de tutsaklıktan, kölelikten azat etmek amacıyla hiç düşünmeden canına kıymıştır denir. Altın hazineden bulunan inci mercan olan güzel Süzge’nin ibretli hayatı hakkındaki destan bu şekilde sona erer.

SÜZGE HANIM DESTANI

Edebi Anlatı

Süzge Hanım'ın tüm vücudunu bir ağırlık basmış gibiydi. Bu ağırlığın verdiği azaplı hali gün boyunca hiç üzerinden atamadı. Düşüncesi ile hayali de sanki köstekli bir at misali yerinden kıpırdıyamıyor, ne yapacağını şaşırıp yorgun argın oturuyordu. Sarayın içinde çıt sesi bile çıkmıyordu. Bütün dünya sanki nefesini tutmuş da ortalık böyle dinginleşmişti. Meğer şu büyük sarayı neşeyle dolduran şey, yoldaş kızları ile hanımın gönlündekini söyletmeden anlayan tecrübeli hizmetçi kadınların kahkahaları ile parlayan yüzleriymiş. Büyük sarayın içi, işte şimdi, öğle ortasında kararıp ağır bir hava çökmüş gibiydi.

O üzüntüye kapılılı beri, büyükleri de hizmetçileri de ondan çekiniyor, yüzüne bakamayıp ondan bakışlarını kaçırıyorlardı. Toy eğlence de tamamen kesilmişti. Son günlerde yanına hiç girmez oldular. Kapının önünde ileri geri yürüdüklerinde onların dalgalanan uzun ipek elbiselerinin hışırtısı net bir şekilde duyuluyordu. Artık bu ses de gelmez olmuştu. Hepsi nereye gitmişti? Herkes bundan bir sır saklıyor gibiydi.

Büyük saraydan haber almayalı kaç gün olmuştu. Ne yapacağını bilemeyeşinin, çaresiz kalışının nedeni de büyük sarayın sessizliğiydi. O taraftakiler ne durumdaydı, ne olup bitiyordu? Han ne haldeydi? “Allah’ım, bu vakte kadar Han’ımdan bir haber gelmeliydi. Sessiz sedasız uzun süre ortalarda olmayışı ne demek? Yoksa askerleriyle birlikte uzak bir yerde, çetin bir savaş alanında mı? Öyledir herhalde... Kendisi sağ olsa bari!”

Tek bir iyi habere muhtaç olmuş bekliyordu. Belki de hayatta beklemekten daha zoru yoktur. Bu, kendine gelmesine engel olan, sabırsızlandırarak yorgun düşüren bir haldi. Sarayın güvenliğini sağlayan askerlere dolaylı yoldan sormayı hanımlığına yakıştıramıyordu. Kendisinin bilmediğini onlar nereden bilecekti? Hem ayrıca kendi çaresizliğini sezdirmekten ve zayıflığını göstermekten de korkuyordu. Kimselerin kendisi hakkında konuşup gülmesini istemiyordu. Ne olursa olsun başkalarına zayıflığını göstermemeliydi. Beklemek, sadece beklemek! Bundan başka çaresi yoktu.

Koca bozkırın ortasında bütün dünyadan ayrı kalmış gibi kendisini yapayalnız hissetti.

Hımm, işte! Şimdi buldu. Bu kadar huzurunu kaçırın, cesaretini kıran, onu yiyip bitiren şey meğer yalnızlık hissiymiş. “Yalnızlık!” Bu onun şimdiye kadar hissetmediği bir şey mi? Hayır. Yalnızlık ona eş olalı ço-o-k oldu! Uzaktaki yurdundan uğurlanıp evlenir evlenmez yalnızlık içinin en derin bir köşesine yerleşti. Bazen onu hüznölendirerek kendisini belli ederdi. Süzge, yalnızlıktan daha kötü bir azabın olmadığını o zaman anlamıştı.

Zamanla Hanım’a olan hürmet ile saygı, kendisi için canlarını vermeye hazır yoldaş kızların nezaketi, her şeyden önemlisi de Han’ının ona özel iltifatı ile bugünkü saltanatı yalnızlığını bir kenara itirmişti. Yeni şehre göçtüğünden beri yalnızlığını unutmuş gibiydi. Oysa bugün yalnızlığı onu yeniden arayıp bulmuştu. Şimdi yalnızlık hissini eskisinden daha çok hissediyordu sanki.

Bundan birkaç gün önce büyük saraydan haberci gelmişti. Ülkeye düşmanın saldırdığını, Han’ın askerleriyle acilen savaşa gittiğini, dar vakitte küçük hanımla görüşmeye imkânı olmadığını iletmişti. Han savaşa giderken bunu emanet etmiş olmalı ki o günden beri şehrin etrafına büyük duvarlar örölüyordu, hendek kazılıyordu, savunma telaşı ortalığı sarmıştı.

Pencereden dışarıya gözünü ayırmadan baka baka gözleri yorulmuştu. Kendisi de bitkin düşünce gidip yatağına yatmıştı. Tam da uykuya dalıyorken bir gürültü duydu, sıçrayarak uyandı. “Kalabalık kâfirin at koşturup şehre girmesinden Allah’ım korusun! Bu ne gürültü patırtı?” Korkudan dehşete düşen Süzge, gürültüden cınlayan kulaklarını elleriyle kapattı. Ama gürültü kesileceğē benzemiyordu. Meğer ortada gürültü falan yokmuş. Gürültü çıkaran tek şey, göğsünden dışarı fırlayacakmış gibi çarpan kalp atışlarıymış. Korkan insan her şeyden ürker dedikleri bu olsa gerek.

“Bismillah!” diyerek üç defa tekrarlardı. Bildiği bütün duaları okudu. Huzuru kaçan gönlünü ancak o zaman güç bela sakinleştirdi.

Vakitsiz kestirdiğine pişman oldu. Yerinden doğrulup düzgünce oturdu. Ortama derin bir sessizlik hâkimdi.

Yavaşça kapı çalınır gibi oldu. Süzge yere odaklanan bakışlarını doğrulttu. Yaşlı aşçı hiç ses çıkarmadan içeri girdi. Akşam yemeğini getirmişti. Elindeki yemeği bırakıp hiç dokunulmadan soğumuş olan öğle yemeğini aldı. Eğilerek arkası kapıya dönük bir şekilde hızlıca geri adımlarla dışarı çıktı.

Süzge deminki uyku mahmurluğundan hâlâ çıkamamıştı. “Bu acaba, bana verilen bir ceza mıdır? Aynı şehirde, altın sarayda rüya gibi geçen kısacık zaman diliminde yaşadığı hanımlık devranının bedelini ödeme zamanı bu kadar çabuk mu gelmişti? Belki de, öyledir...”

Böyle düşündüğü anda boncuk boncuk olup dökülen gözyaşları yüzünü yıkamaya başladı. Berrak damlalar tombul çenesine doğru bir birini aceleyle kovalayarak kayıyor, kayıyordu... O biraz hıçkırarak ağladıktan sonra rahatladığını hissetti. Gün boyunca göğsünü sıkın şey sanki döktüğü gözyaşlarıyla akıp gitmişti. Nefesi de açılmışa benziyordu.

“Yeter, vakitsiz ağlayıp uğursuzluk çağırmayayım.” diyerek ağladığı için morali bozuldu. İpek cepkeninin iç cebinden ipek mendilini çıkarıp gözünü, gözyaşlarının ıslattığı yüzünü sildi.

Yerinden yavaşça kalktı, hareketsizlikten uyuşan ayaklarını hareket ettirdi. Odanın başköşesindeki aynaya doğru yürüdü. Çoktan beri aynaya da bakmamıştı. Yüzü bembeyaz olmuştu, sanki kanı çekilmiş, rengi solmuştu. Masumca bakan büyük kara gözlerinin derinlerinde kaygı doluydu. Üzgündü, gözlerinin altı morarmıştı. Araları açık, kalem gibi kaşları geniş alnına ayrıca bir güzellik katıyordu. Kalkık burnu, kızarıp olgunlaşan kiraz gibi dolgun dudağı, yusuvarlak sevimli çenesi, kuğu gibi zarif boynu bugün ona hiç mutluluk vermiyordu. “Bu, baht olarak verilen güzellik miydi yoksa bir talihsizce verilen güzellik miydi?” Bunu düşününce boğazında yine hıçkırıklar düğümленir gibi oldu. Ağlamaklı olan gönlünü sakinleştirmek için kendisini zorladı. Aynanın önünden hemen ayrılıp geniş odanın içinde gezmeye başladı. Dik durdu, başını kaldırdı, sanki bir köşeden öbür köşeye koşmayı hedefleyen biri gibi odayı adımlıyordu. İpek elbisesinin fırfırlı eteği yerde sürünüyor, sanki havada uçuşuyordu. İncecik belli, güzel vücutlu eşsiz görünümlü bu genç kadın, engin İbir-Sibir ülkesinin hükümdarı Küçüm Han’ın küçük hanımı idi. Bu zaman, düşmanın saldırdığı, ülke sınırlarının tehlikede olduğu bir zamandı. Süzge’nin ağzının tadı kalmamıştı. Gündüz gülüştünden, gece uykusundan olduğu bir zamandı. “Sonu hayır olsun! Tek Han’ım sağ olsun!”

Süzge ne kadar iyi şeyler düşüneyim diyorsa da geleceği karanlıktı. Yarın ne olacağını kestiremiyordu. Belki bu sebeple aklı geleceği değil, geçmiş günlerin gönlünde bıraktığı sıcak hatıralarını düşünmeye meyilliydi.

“Bu sarayı Han hazretleri onun için yaptırmıştı. Tanrı, sarayının hayrını uzun süre görmeyi nasip etsin!” dileğinde bulundu.

“Asi hayvanı dizginleyen kementtir; uzağı akraba edecek olan ise dünürlüktür.” denildiği gibi, eski bozkır geleneğine göre Küçüm Han Sarı Arka’nın meşhur asilzadesi, yedi göbekten beri idareyi elinde tutan sultanlardan biri Süyindik’in küçük kızı, Süzge Sultan ile nişanlanıp düğün yapmıştı. Elbette, han sülalesine kız vermek de onlardan kız almak da büyük onurdu. O zaman Süzge hem korkarak hem de endişelenerek hiçbir şeyin farkına varamamıştı. Bir kız için baba evinden itibarla uğurlanmak murat olsa da nereye, kime hanım gittiğini tam olarak anlayamamıştı. Han’ının yüzünü nikâhı kıyıldıktan sonra gördü. O zaman da uzun bir süre yüzüne bakmaya cesaret edememişti. Süzge’ye bir an merhametle bakan yalnızca o iki gözü gönlüne sıcaklık verdi, bu iki göz göreceği iyilikten ümidini kestirmiyordu.

Esil boyundaki geniş bozkırda hür dolaşan, binlerce yılki besleyen meşhur zengin açısından, başka insanlardan üstün olmak için İbir-Sibir yurdunun hanına dünür olmak ne kadar önemli bir merteye ise uçsuz bucaksız ulu bozkıra sırtını dayamak için hana da bu akrabalık o kadar faydalı olmuşa benziyordu. Kızın hemen kocasının yurduna uğurlanması da bu sebeple hızlı oldu. Kıymetli

çeyizini birkaç deveye yükleyip halkı Süzge Hanım'ı anlı şanlı bir şekilde uğurlamıştı. Bütün bunların altında yatan sırrı Süz-ge, han sarayına iyice alıştığında, idarenin tatlı, kumalığın acı tadını tattığında anlamıştı.

Yazın yaylada, güzün kışlakta geniş sahrada rüzgârla yarışıp küheylan üstünde özgür büyüyen genç kız için han sarayı bıktırarak kadar boğucu görünmüştü. Konup göçmeden yaz kış dam evde oturuyorlardı. Sarayda Han'ın diğer eşleriyle sırdaş olamayacağını ilk başta sezmişti. Han sarayında bunun bilmediği kırk katlı entrika vardı. Bu entrikaları idrak edip, ayrıntılarını anlayana kadar belki bütün bir ömür gerekirdi. Kusur arayan gözler de çoktu. Her adımı takip ediliyor, her bir sözü dinleniyordu. Küçük bir abes davranışını abartarak kocaman bir dedikoduya dönüştürüyorlardı. Gençliğin saflığıyla dönüp birine güler yüzle bakacak olsa hemen birileri görüyordu. Mutlaka biri karşısına çıkıyordu. Adım atsa fattan gözler bunun yanlışını yakalayıp yüzüne vurmaya hazırdı. Saraydakilerin bu niyetini sezdiğinde “Yüce Tanrım, beni itibarsızlıktan, yüzümü kızartacak herhangi bir yanlıştan, her zaman, Han'ımın adını lekeleyecek kötülükten sen koru!” deyip koruyucu Rabbine yalvarıyordu. Halen de yalvarmaya devam ediyordu.

Bazen, çok eşten biri olmak ne kadar kötü bir şey diye düşünür. Öyle diyeyim derse, yurdundaki sultanların da dört eşten az alanları var mı? Fakat han sarayında Müslümanlığa çok önem veriliyormuş.

Han, Süzge'yi nikâhlı altı hanımının üstüne almıştı. Hanımlarının hepsi güzel Kazak, Nogay, Kalmak, Özbek, Hantı, Başkurt kızlarındandı. Bu kadınlar Han'ı birbirlerinden çok kıskandıkları için onların her zaman araları açıktı. Birbirlerine küslerdi. Süzge'nin yurdunda ninelerinin söylediği gibi “Köyün köpeklerinin arası ne kadar açık olursa olsun onlar kurt geldiğinde birlik olur.” diye bir atasözü vardı. Sarayda da öyle olmuşa benziyordu. Süzge geldikten sonra onlar hepsi birlik olup barıştılar. Hepsi birden Han'ı küçük hanımdan kıskanır oldular. Bu ülkede kadınların yüzü açık gezmesi çok büyük bir edepsizlikmiş. Kendi yurdunda böyle bir âdete alışkın olmayan Süzge bu konuda hep hata yapmıştı. İlk sıkıntısı bu oldu.

Küçüm Han dindar, takva sahibi biriydi. Han sarayının bulunduğu İsker şehrine Semerkant ve Buhara'dan ustalar getirtip cami yaptırdı, müftü çağırdı. Camide beş vakit namaz kılınıyor, vaaz veriliyordu. Han, Cuma günleri bütün eşleriyle Allah'ın evine ziyarette bulunuyor, uzun bir süre dua ediyordu. Diğer günlerde Süzge'ye evden dışarı adım atmak yasaktı. Ata binip gezmek şöyle dursun, yabancı kişilerle konuşmayacaksın... Konuşmak şöyle dursun kimseyi görmüyorsun bile. Dışarı çıktıklarında hanımlar yüzlerini peçeyle, evde ise başörtüsüyle kapatıp devamlı başı önde eğik oturuyorlardı. Süzge ilk başlarda buna alışamamıştı.

Delikanlı, han tahtına vâris olmaya layık hazırda bekleyen oğulları olan büyük hanımlar Han'ın nezdinde her zaman kıymetliydi. Çocuklarına güvenen bu hanımlar bütün saraya söz geçiriyor, göğüslerini gere gere dolaşıyorlardı. Süzge'ye bazen, Han'ın kendisi bile onun otağına girerken takip eden gözlerden çekinerek giriyormuş gibi gelirdi. Han'ın gönlü ve saltanatını bu zamana kadar sadece kendileri sahiplenmiş, rahatça sarayı idare eden yaşlı hanımların küçük hanımı en baştan kendi erkleri altına alıp boyun eğdirme niyetleri açıkça seziliyordu. Bir fırsatını bulup Han ile Süzge'nin arasını bozup Han'ı ondan soğutmak niyetleri vardı. Böylece Süzge'yi itibarsızlaştırarak sıradan bir vatandaşa dönüştürmek istiyorlardı. Oysa sıradan halk da kapıdaki köle de birdir... Süzge bunu düşündüğünde, Yüce Rabbim kendin yardımcı ol diyerek Allah'tan medet dilemekten başka çaresi kalmıyordu.

Bütün bunları kimi zaman anlar kimi zaman anlamayıp ne yapacağını bilemezdi. İşte o zaman, Süzge'nin bu saray eşiğinden adım attığından itibaren hizmetçiliğini yapan yaşlı kadın açık söylemese de imalı, üstü kapalı bir şekilde her şeyi ona bir bir anlatırdı. Onun uyarıları Süzge'yi gençliğin saflığıyla yanlış yapmaktan korurdu. Çok geniş bir hanlığın yönetimini elinde bulunduran hiddetli Han'a layık hanım olmanın, büyük hanımlarla iyi geçinebilmenin ayrıntılarını öğretirdi. Eğer iyi geçinemezse bu durum onun başına bela olacaktı. Hizmetçi küçük bir kızken Kıpçak bozkırında bir savaşta tutsak olup han sarayına getirilmişti. Sonra sarayda hizmetkârlar arasına alınmıştı, şimdi de han sarayında hizmetçilik görevini yapıyordu. O, Süzge'yi saraya geldiği günden itibaren sevmişti.

Onu uzak bir akrabası gibi görüyordu. Üzüldüğünde yanında bulunuyor, saçlarını okşayıp özenle bakıyordu. Süzge böyle zamanlarda arkasında kalan yurdunu, annesini hatırlar, onun göğsüne başını koyup için için ağlardı. Yaşlı kadın bazen “Ah günahsız, bundan sonra senin halin ne olacak?” dermişçesine Süzge’ye şefkat mi acıma mı olduğu belirsiz bir tebessümle sessizce bakardı.

Süzge, han sarayındaki konumu için kendisi mücadele etmezse çekemeyen pek çok kadın rakibin kurduğu zalim tuzağa düşeceğini kadına has güçlü sezgilerle sezmişti. O da bu rekabet ortamı içinde kimi durumları onur meselesi yapıp türlü türlü düşüncelere daldı. Han’ın geleceği her bir günü sabırsızlıkla bekler oldu. Bazen Han da bunun sabrını tüketir, uzun bir süre uğramazdı. Ne olursa olsun Süzge yine de Han’ının kendisine olan iyi niyetinden şüphe etmezdi. Olsun, çok seyrek de olsa bu ihtiyar adamın ona şefkatle baktığı anlar vardı. O zamanlarda Han’ın gözlerinde sadece Süzge’ye adadığı samimi bakışlar belirirdi. Gözler ve duygular yalan söylemezlerdi. Süzge bunu hissedirdi. Bu ona güç verirdi. Süzge’nin gençliği ve sevimli güzelliğini çekemeyen kadınların dedikodusundan Han’ının kucağına saklanıp korunmak isterdi.

Bir kere Han’ın izniyle saraydaki hüzünlü hayattan gönlünü neşelendirmek için yaren kızlarıyla birlikte şehrin dışında gezip gelmişti. Dışarı çıkar çıkmaz temiz havayı soluyunca nefesi açıldı, rahatladı. Özgürlük gibisi var mıydı? Gönlü kuş gibi kanatlanıp uçmak istedi. Maalesef kanatları yoktu. Kendisinin doğup büyüdüğü geniş toprakları hatırlatan engin bozkır, sulak, ormanlık arazi gözüne sıcak göründü, gönlü hoşnut oldu. O gün çok güzel gezmişti. Atla ormanı, vadiyi dolaştı. Sıcak rüzgâra yüzünü tutup Ertis boyunca gemiyle yüzdü.

Fokurdayarak altından kaynayıp çıkar gibi olan küçük dalgaları kıyıyı döven, akıntısı bilinmeyen, genişçe yayılan bol sulu Ertis’i görüp çocukça sevindi. Kıyısında gülüp oynadığı kendi Esil’ini hatırladı. Gemi kaptanı ihtiyar, küçük hanımın gönlünü kırmak istemediğinden onu birçok yere götürdü, uzun uzun gezdirdi. Güzel yerler gönle coşku verirmiş, çok şey düşündürmüştü. İnsan böyle zamanlarda neler arzulamaz ki? Süzge’nin de kanatlanan hayal kuşu uzaklara kanat çırpıyordu.

Nehir yatağının döndüğü bir kıvrım noktasında kıyaya yakın bir yerde bulunan yüksek tepeyi gördü. O zaman, keşke şu tepenin eteğinde yaşasam! Burası çimenlik, yeşil çayır, dağ eteği ile nehir arasındaki cennet gibi bir yermiş. Tepeye çıkıp tanın nurlu şafağı ile batan güneşin kızıl alevinin Ertis suyu ile birleştiğindeki eşsiz rengi izlemek kadar güzel bir şey var mıdır diye imrenmişti. Öyle bir gün olur mu acaba diye hayal kurmuştu. Sırtını yamaca verip Ertis’e doğru uzanan bir sarayım olsa diye arzulanmıştı.

O, hiç de ihtişam düşkünü biri değildi. Bu bölgenin halkı madem konargöçer değil, yerleşik, dam evde oturuyormuş, o halde benim de kendime ait ayrı bir evim olsun diye düşünmüştü. Gençliğin verdiği heyecanla böyle bir hayale kapılmıştı. Bu düşünce, kendi kendine özgür kalma isteğinden doğmuştu. Kimseyi umursamadan, büyük hanımlardan da yabancı insanlardan da çekinmeden, neşeyle dolaşabilmeyi arzulanmıştı. O günkü geziden böyle bir düşünceyle dönmüştü.

Gözleri ışıldayarak, yüzüne renk gelip güzelliğine ayrı bir güzellik katmış gibi canlanarak, âdeta kanatlanmış bir halde gezintiden döndü. Böyle bir güzelliği görmeyi nasip eden Tanrı’ya, gezmesine izin veren Han’ına binlerce kere şükretti.

Akşamleyin Han’ı gezinti nasıl geçti dercesine yüzüne uzun uzun baktığında, gündüz düşündüklerinden kendisi utanıp, başını öne eğip, iki elini nereye koyacağını bilemeyip şaşakalmıştı. Dışarıda gezmesinin hanıma iyi geldiğini zaten ışıldayan gözlerinden anlayan akıllı Han onun yerinde duramayan iki elini avucunun içine alıp şefkatle okşadı. Sevinçten, mutluluktan başı dönen Süzge gördüklerini ayrıntısıyla anlatamamıştı bile.

Ertis boyunda gezdiği gün aklına gelen düşünceyi uygun bir zamanda Han’ına nasıl söyleyeceğini uzun uzun düşündü. Nasıl söyleyecekti? Hani ona nasıl karşılık verirdi acaba? Saraydakilerin sorun çıkaracağı kesindi. Bunu hiç aklına getirmemeye çalıştı. Han olumlu bakarsa o sorunu çözerdi. Kabul etmezse ne çare? Ne olursa olsun aklındaki düşünceyi ifade etmeye karar verdi. Bozkırın özgürce büyüyen nazlı güzelinin dağ maralı gibi özgürlüğü arzulanacağını sezmezse o nasıl bir Han’dı? Hani nerede, Han kırk kişinin aklına sahip demezler miydi?

Han ile baş başa kaldığı bir anda, kalbinin sesini dinleyerek tüm cesaretini topladı. Sesi titreyerek endişeyle söze başladı. İlk başta ondan bundan söz etti, telaşlanıp ne diyeceğini bilemedi. Biraz nefeslendi, devamını söylesem mi söylemesem mi der gibi göz ucuyla Han'ı süzdü. Han'ının yüzünde kızgınlık belirtisi olmadığını görünce çekinmeyi bırakıp rahatladı. Tekrardan naz edip söyleyeceklerini açık açık anlattı.

Bir süre devam eden sessizlikten sonra Han'ı her zamanki gibi bunun yusuvarlak sevimli çenesini kaldırıp gözünün içine baktığında bu dayanamayıp bakışlarını yere kaydırdı. Söyleyeceklerini açıkça söylemişti ne de olsa. “Baş kesmek olsa da dil kesmek yoktu”. Fakat Han'ı onun omzuna elini koyup sıcacık bir ses tonuyla “İstedğin olsun!” dedi. O, gözlerini kaldırıp baktığında, sert yapılı adamın soğuk yüzünden sadece kendisine adanmış ara sıra görünen şefkatli bir ışık ve yumuşacık bir nur saçılıyormuş gibiydi. Kendi kalbi de kıpır kıpır oldu. Görmüş geçirmiş, geniş gönlü yaşlı adama Han diyerek değil, yârim diyerek saygıyla memnuniyet dolu gözlerle riyasız baktığını Han da görüyordu elbette. “Tanrı sizi başımızdan eksik etmesin!”

Süzge'nin isteği geri çevrilmedi. Han bir yaz içinde dört bir yandan ustalar, marangozlar, duvar ustaları getirtip Ertis kıyısına Süzge'ye özel kale saray yaptırdı. Süzge'yi kendi çeyiz ve eşyalarıyla, kendine uygun komşu, asker, yardımcı ve yaren kızlarıyla yeni saraya yerleştirdi. Kalenin güvenliği için ordu verdi. Ordunun başına gençliğinden beri zorluklara birlikte göğüs geren, uzun zamandan beri güvenilir yoldaşı, görmüş geçirmiş yaşlı serdarı koydu. Yelkenli gemi yaptırdı, yirmi kürekçiyi de görevlendirdi. Süzge'nin binmesi için seçme atlar ve onlara bakması için seyisler verdi.

Han'ının Süzge'nin bu isteğini yerine getirmesinde elbette özel bir durum da vardı. O, Süzge'de kusursuz güzellik dışında nazik bir gücün olduğunu da anlamıştı. Ondaki namus ve onuru fark etmişti. Namuslu insanda vefa olurdu. Han, diğer hanımlar çocuklarına güvenerek hana zorluk çıkaracak olsalar dahi Süzge'nin yine de Han'ına saygıda asla kusur etmeyeceğini anlamış gibiydi. Han hem de kızlarına hanımlığa layık saltanatla bakarak bu yolla onun arkasındaki kalabalık, ihtişamlı halkına, Sarı Arka'nın bütün soylu sultanlarına karşı iyi niyetli olduğunu göstermek de istiyordu.

Küçük hanımın sarayının şöhreti Tagıl, Tara, Ertis, Tobıl, Oba Derya nehirlerinin arasına yerleşen ülkeye çabuk yayıldı. Ülkenin her köşesinden Süzge'ye hizmet etmeye gelenler çoğaldı. İbir-Sibir Hanlığı birçok boyu bir araya getirmişti. Her boy farklı dilde konuşuyordu. Süzge'nin sarayına herkes kendi dilinde isim vermişti. Süzge Kale, Süzgin, Süzge Tura, Yavlı Tura... Ama esas olan bir şey vardı ki o da küçük hanıma olan saygı ve sevgiydi. Bu şehrin halkı, işte, nicedir gece gündüz demeden bu şehri düşmandan korumak için mücadele etmekteydi. Onlar, hanımın başına gelen bu felaketi onunla birlikte göğüsleyip birlikte dertleniyorlardı.

Bunu düşündüğünde demin sakinleşen gönlü yine huzursuzlandı. Yine içine bir şüphe ve kuşku düştü. Büyük saraydan ayrı oturmak istemesi kibirlilik mi olmuştu acaba? Allah'ın verdiğine kanaat etmeyip asilik mi etmişti? “Estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah! Kibirlilik ettiysem günahkâr kulunu sen affet Tanrı'm! Senin yüceliğine sığınıyorum.”

Süzge tüm dikkatini topladı, düşüncelerini iyice süzgeçten geçirdi, demin aklına gelen düşünceyi reddedebileceği bir dayanak aradı. Sonunda bulmuş gibiydi. İpin ucunu kaçırmayayım der gibi yavaş yavaş meseleyi çözmeye başladı.

İlk başta, herkesten farklı olarak ihtişamımı arttırayım, büyük hanımlarla yarışayım dememişti ya. O, hanım olarak geldiği ilk günden beri gençliğini, hanın ona gönlünün düşmesini, güzelliğini kıskananların, attığı her adımı gözleyerek çıkardıkları dedikodulardan uzakta olayım diye böyle bir şeye karar vermişti. Yalnızca büyük hanımların gazabından çekindiği için yalnız kalmayı istemişti. Kendi idaresi altındaki avuç içi kadar kaleye yabancı gözler ilişmez, kötü sözler burada yayılmaz demişti. Ama aslında gönlünün derinlerindeki en değerli dileği, Han Hazretleriyle seyrek de olsa baş başa kaldığı anları meraklı gözlerden uzak tutmaktı.

Gençlik kendi dediğini yaptırmadan bırakır mı hiç? Süzge, sarayına göçtükten sonra orayı güzelleştirme işine büyük bir istekle girişti. Han'ın kendisine hizmet etmesi için seçtiği baş serdar aracılığıyla ülkelerden nice samur, sansar, tilki gibi hayvanların kıymetli kürklerini, Buhara'dan

gelen kervandan değerli kumaş, pahalı eşyaları özenle seçip aldırttı. Kendi güzelliği şöyle dursun, yardımcıları ve hizmetçilerine kadar son derece şık giydirdi. Sarayındaki herkesin saraya layık izzete, edebe, kibarlığa sahip olarak kusursuz hizmet sunmalarına özen gösterdi. Büyük hanım, Süzge'nin eski yardımsever hizmetçisinin onunla birlikte gitmesine izin vermeyerek genç bir hizmetçi göndermişti. O, Süzge'nin otağının kapısında beklemeyi bu hizmetçiye emretmiş benziyordu. Süzge bu yeni hizmetçinin büyük sarayın “buradaki gözü, kulağı” olduğunu keskin zekâsıyla hemen anlamıştı. “Kendisi bilir, kapımda bekçilik yapacaksa yapsın!” Hatta Süzge eskisinden de çok gülüp oynamaya başlamıştı.

Küçük hanımın sarayı kısa zamanda güzelleşti. İçine girince insanın çıkışı gelmiyordu. Her eşya kendine uygun yeri bulmuş, her şey birbiriyle uyum içinde yerleşmişti. Büyük saraydaki zenginlik ile saltanatın ağırlığından oluşan mağrur gösteriş yoktu burada. Aksine gençlik rüzgârı esermiş gibi bir hafiflik vardı bu sarayda. Süzge kendisi de huzur bulmuş ağırbaşlı bir hanım olmuştu. Sarayının idaresi kendi elindeydi.

Sarayın her yerindeki küçük havuzlardaki fiskiyeler havaya su saçıyordu. Bu su damlaları dans etmeye başladığında, gökyüzünden gümüş paralar yağıyormuş gibi yakut damlalar gün ışığı altında âdeta oyun oynuyordu. Her bir damlacık çeşitli renklerde göz kamaştırıyor, sonra topluca yere dökülüyordu. Şırıl şırıl hızla akan dere de insanın gönlüne dokunuyor, sesiyle hoş bir hava veriyordu. İnsan onun sesini dinlemekten hiç bıkmazdı.

Süzge etrafına gencecik delikanlılar ile genç dansçı kızları topladı. Saraya gençliğe özgü görünüşü ve güzelliği katan da bunlardı. Han, uçsuz bucaksız ülkedeki, bu da yetmezmiş gibi saraydaki bitmek tükenmek bilmeyen çekişmeden yorulup buraya geldiğinde huri kızları gibi güzel dansçılar etrafında fır fır dönüyor, bir müddet onun gönlünü hoş ediyordu. Genç bedenlerin güzelliği ve hoş davranışların cazibesine kapılan Han'a onlar büyük bir zevk yaşıyorlardı.

Süzge, Han'ın gireceği otağına kimseyi yaklaştırmıyordu. İnsanoğlu şöyle dursun, orada tek bir sinek bile uçurmuyordu. Otağını daima meraklı gözlerden gizli tutuyordu. Onun yaratılış özelliği olsa gerek, o, otağına bir kuş yuvası gibi sıcaklık verebilmişti.

Süzge, Han'ı onun sarayında kısa kalsa bile kartal gibi güçlenip, kanatlanıp, dinlenmiş at gibi dinç döneceğini kadın sezgisiyle önceden tahmin etmiş benziyordu. Han'ına yaptığı özel muamele ve hürmet onların aralarını eskisinden daha da yakınlaştırmıştı. Süzge konusunda yanılmadığını Han da anlamıştı. Han, Süzge'nin sarayına sadece kocalık vazifesini yerine getirmek için gelmiyordu. Aksine bu dünyadaki eşsiz gün ışığını buradaymış meğer der gibi, büyük bir istekle can yoldaşı, gönül dayanağı, bir teselli arayarak geliyor gibiydi. Han'ın gelişleri sıklaşmıştı. Süzge'nin de gün geçtikçe yüzüne renk gelmiş, güzelleşmişti. O, tam bir hanıma özgü görünüşe bürünmeye başlamıştı.

Süzge'nin değişmesiyle sarayı da güzelleşip gelişmeye başladı. Sarayı kaleye, kalesi şehre dönüştü. Küçük şehir kendince bir hayat sürüyor, güzel günler geçirip gidiyordu. Büyük saraydaki dedikodular Süzge'nin sarayına hiç gelmiyordu. Gelse bile belki de yedi kulaç duvardan geçemiyor, uçsuz bucaksız bozkırda kaybolup gidiyordu. Ara sıra duvarı aşıp içeri giren dedikodular olsa da Süzge onları hiç umursamıyordu bile. Eski çekingenliğini bırakmıştı, rahatça, gönlüne göre özgürce yaşayıp gidiyordu. Canı isterse şehir dışına çıkıp yaren kızlarıyla Ertis boyunda gemiyle geziyordu. Ormanda, vadide atla dolaşıyordu. Tabiatı seyrediyordu. Çam ağacından çam ağacına zıplayan kıvrık kuyruklu, kızıl kulaklı küçücük gri sincabın hareketlerini seyretmeyi seviyordu. Sincapla yarışarak palamut topluyordu. Süzge'nin kimselere benzemeyen kendine has eğlenceleri vardı.

Şimdiyse gönlünde kuşku vardı. Bu zamana kadar doğru bildikleri yanlış mıydı acaba? Tekrar tekrar “Büyük saraydan ayrılmam kibirlilik mi oldu?” diye düşündü.

Hemen kendini toparladı. Yine gönlünü rahatlatacak, ona sabır verecek bir delil arar gibiydi. Fakat düşünceleri rahat vermiyordu. Sonunda bulmuştu. Neden aklına gelmemişti? Bu dünyadaki tek dayanağı Han'ı vardı ya işte! Uzakta olsa da gönlünün çaresi oydu. Han'ı onu burada unutacak değildi ya! Ancak, halkın başına gelen felaketten fırsat bulamıyordur...

Süzge yerinden hızla kalkıp seccadesini serdi. Kibleye dönerek diz çöktü. Bugün kaçınıcı defa olduğunu bilmiyordu, Yaradan'a yalvarmaya başladı. Yurdun sahibi, koruyucusu, Han'ının sağlığını dileyerek dua etti. Büyük sarayın yıkılmamasını diledi. Büyük hanımların kendisine yaptığı eziyetler sanki döktüğü gözyaşlarıyla akıp gitmiş gibiydi. Süzge'nin içinde şimdi en ufak bir kin ve nefret yoktu. Yaradan'dan onları affetmesini diledi. Kendi içindeki rekabet ateşini söndürdü, ilk defa Han'ın bütün hanımlarının, çocuklarının iyiliğini diledi. Yaradan kimin ak kimin kara olduğunu kendisi bilirdi. Tanrı'nın herkes için verdiği bir hüküm vardır herhalde. Kimse bundan kurtulamaz. Süzge, kendi yaptığı yanlışları, kibirliliği için ve kimi zaman gönlüne kötülük girdiği anlar olmuşsa bütün bunlar için Hak Taala'dan kendisini affetmesini dileyip uzun uzun dua etti.

Bundan sonra rahatladığını hissetti, oturduğu yerden kalkıp yatağına yattı.

Tan atmadan evvel bir düş gördü. Daha önce gezmeye çıktığında birdenbire gözünün önünde bir serap gibi beliren yüksek tepesinin zirvesindeydi. Dolunay vaktiydi. Yusuvarlak ay hemen başının üstünde, sanki eliyle dokunacakmış gibi duruyordu. Ayın gümüş ışıkları etrafı süt gibi bembeyaz, ıslıl ıslıl yapmıştı. Dolunay altında bembeyaz bir kurt köpeği görünüyordu. Süzge'nin önüne gelip biraz uzağında oturarak uzun uzun Süzge'ye baktı. Gözleri tıpkı bir insanın gözlerini andırıyordu. Sanki daha önce gördüğü birine benziyordu. Süzge ondan korkmak yerine ona yaklaşmak istedi. O sırada nereden çıktığı bilinmeyen kapkara bir kurt ona doğru yöneldi. O zaman beyaz kurt köpeği atılarak deminki canavarla boğuşmaya başladı. Hırlıyor, kızgınlıkla soluyarak boğuşuyordu. Birinin kaçıp ötekinin kovaladığı ak ile karanın çarpıştığı büyük bir savaş başlamıştı. Süzge'nin düşünde onlar üç gün üç gece savaşmışlardı. İyice yorulup kan kaybettiği sırada can havliyle ak kurt köpeğinin azı dişi kara kurdun boğazına saplandı. Boğazından yaralanan kara kurt sarsılıp yavaşça sendeleyerek yere yığıldı. Kanı su gibi akan ak kurt köpeği de aksayarak gözden kayboldu. "Eh, iyi köpek ölüsünü göstermez." derlerdi. Bu kurt köpeği de öyle yaptı diye düşündü Süzge. Az evvel gökyüzündeki ay tıpkı sarı bakır bir tabak gibi eriyip daha sonra kor gibi kızararak kayboluyordu. O sırada Süzge sanki kendi üzerine soğuk bir nesne düşmüş gibi hissetti. Canavarın soğuk bedeni üzerindeymiş gibi hissederek korkuyla çılgılık atıp uyandı. Düş mü gerçek mi olduğunu anlayamadı. Kalbi güm güm atıyordu, bir süre kendisine gelememi. Soğuk bir şey hâlâ bedeninin üzerinde yatıyor gibiydi. Eliyle göğsünü yokladı. Başucunda duvarda asılı duran Han'ının kınındaki altın saplı elmas kaması göğsünün üzerindeydi. Süzge nefes nefeseydi ve ter içinde kalmıştı. Galiba gördüğü düşün içindeymişçesine bu hâle gelmişti. O sırada duvarda asılı duran kamaya eli çarpmış olmalıydı.

Demin yaşadıklarının düş olduğunu bilmesine rağmen uzun bir süre etkisinden kurtulamadı. Ertesi gün yaşlı kadınlardan birine anlatıp yorumlatmaya cesaret edemedi. Olumsuz bir şeyler duymaktan korktu. "Köpek, yedi hazineden biridir." derlerdi ya. Büyük savaşın ak kurt köpeğinin galibiyetiyle sonuçlanmasını iyiye yordu. "Evet, Yüce Yaradan'ım, gördüğüm düş şerre işaretse ondan da senin yüceliğine sığınırım."

Yavaşça kapı tıkırdar gibi oldu. Kapıda bekçilik yapan kadın baş serdarın saraya geldiğini haber verdi. İyi bir haber duyacakmışçasına kalbi hızlıca çarpmaya başladı. Sevinerek yerinden hızlıca kalktı.

"Misafir odasında beklesin." deyip kılık kıyafetini kontrol etti, başörtüsünü düzeltti. Kendisine bir çekidüzen verip çevik adımlarla odasından çıktı. Misafir odasının kapısından içeri girdi, ipek perde arkasındaki yumuşak minderine oturdu. İnce perdeden serdarın yüzü net görünüyordu. Serdarın yüzü kapkara olmuştu, kaşları çatıktı. Eskisine nazaran epeyce yaşlanmış gibiydi, hatta boyu da küçülmüşe benziyordu. Hanım, serdarın yüz ifadesinden onun ne diyeceğini tahmin edemedi. Fakat olumsuz bir haber getirdiği anlaşılıyordu. Daha fazla sabredemeyerek hafif bir öksürükle kendisinin serdarı dinlemeye hazır olduğunu işaret etti.

Baş serdar yerinden kalkıp perdeye yaklaştı, diz çöküp oturdu. Başını eğerek hanıma selam verdi.

"Allah size yâr olsun hanım!"

"İyi günler bey!"

“Hanım uygunsuz zamanda huzurunuzu kaçırdığım için özür dilerim. Han sarayından kötü haber aldık.” deyip biraz durakladı. Süzge’nin içi burkuldu. Han’ım sağ olsa bari diye düşündü hemen.

“İsker’i hanlık askerleri günlerdir gecelerdir korusalar da ellerinde tutmayı başaramamışlar. Han büyük sarayını alıp iç bölgelere doğru göçmeye mecbur kalmış. Düşmandan korunma amacıyla sarayını yabancıların ayak basmadıkları bölgelere götürüp yeniden kurmayı planlıyor. Orada yeniden kuvvetlenip ordusuyla tekrar geleceğe benziyor.”

Bunu duyan Süzge “Ya biz? Biz ne olacağız?” diye düşünse de dili bağlanmış gibi hiç konuşmadı. Hiçbir şey belli etmeden serdarın konuşmasını bitirmesini bekledi. Fakat o, ben diyeceklerimi dedim der gibi başını öne eğerek sessizce oturdu. Eyvah! Han’ı Süzge hakkında hiçbir şey dememiş miydi? Serdar bir şey söylemediğine göre öyleydi herhalde...

Sessizlik biraz sürdü. Süzge kendi kendine düşüncelere dalmıştı. “Bu nasıl olur?” Birden ne diyeceğini de ne düşüneceğini de bilemedi. Hatta bir şey düşünecek durumda bile değildi.

Süzge’nin ne yapacağını şaşırması, çaresiz halini anlamışa benzeyen baş serdarın sesi cesur ve kendinden emin çıktı.

“Endişelenmeyin hanım. Han’ımızın iç bölgelerden kuvvet toplayıp geri geleceği kesin. Sarayının yerini kâfirlerin elinde bırakıp onları orada rahat gezdirmesin. Ne yapıp edip İsker’e geri gelecek. Siz fazla üzülmeyiniz. Bize, güvenliği arttırıp biraz dayanın demiş. Zalim düşmana lazım olan han sarayımı galiba. Şimdi onu alıp sevinerek kutlama yapıyorlarmış herhalde. Bizim küçük kalemize gelmezler. Gelse bile, Tanrı yardımcımız olsun karşı dururuz. O zamana kadar Han’dan da yardıma ordu gelir. Ümidimizi kesmeyelim.”

“İnşallah dediğiniz gibi olur bey! Han’ım bizim gibi korumasız insanı yâd elinde bırakmaz. Sonuçta kendisinin sağ olduğu doğru ya...”

“Elbette hanım, elbette.” Serdar bunu söyledikten sonra hızlıca kalkıp geri geri adımlayarak çıkıp gitti.

Süzge Hanım öylece kalakaldı. Üzerine sanki dağlar devrilmişti. Han’ının bu işini neye yoracağını da ne düşüneceğini de bilememişti. Bütün çareleri tükenmişti. Han’ın ona bir haberci göndermeden büyük sarayı alıp göçmesine inanmak istemiyordu. İnanmayayım dese nasıl inanmayacaktı, işte kendi kulaklarıyla duymuştu. Nasıl inanmayacaktı? Bu beklenmedik habere çok üzüldü, kederlendi, ağladı...

İçindeki sönmeye başlayan rekabet ateşi tekrar alevlendi, içini yakıp kavururcasına canını acıtmaya başladı. Han’ı, kendisine göndermeyen büyük hanımların işi mi acaba diye tahminde bulundu. Onlar Süzge’ye “Haydi zavallı! Yâd elinde kal öylece!” diyerek gidiyorlarmış gibi geldi. Yüreği sızladı, vücudunu bir halsizlik sarmaya başladı. Üç defa çabalayarak yerinden doğruldu. Âdeta sürünerek otağına zor gitti. Gelir gelmez kendini yatağına attı, kıpırdamadan uzun süre yattı. Darmadağın olmuştu. Bir taraftan iyi şeyler düşünüp gönlünü rahatlatmak istese de diğer taraftan düşünceleri buna izin vermiyordu. Bin bir türlü düşünce kafasını karıştırıyordu. Kendisinin yalnızlığını iyice anlamıştı.

Nice çocuğu bağrına basıp büyüten büyük hanımların yanında bu dermansızmış meğer. Azıcık gücü olsaymış keşke? Han’ından iyi kötü bir çocuğu olsaydı Han Süzge için olmasa bile kendi kanından olan neslini ejderhanın ağzına bırakmamak için gelirdi...

Süzge’nin aklına neler gelmiyordu ki... Çocuğunun olmaması bugün canını acıtmış gibiydi. Meğer Han’ın her sene çocuk doğuran hanımları ne kadar şanslıymış. Süzge bugün bunu anlamıştı. Onların kıymetli oluşları doğaldı. Onlar arasında başkalarına nazaran, Süzge ile iyi geçinmek isteyenler de vardı. Büyük hanım bakışlarını başka yana döndürür döndürmez onlar Süzge’ye gelir, Süzge’nin tarafında olurlardı. Bunlardan birinin Altınay adlı kızını Süzge Hanım çok severdi. Süzge Altınay’ı evlat edinmek düşüncesiyle onu ne kadar çok istese de anası büyük hanımdan çekinmişti. Büyük hanım olumsuz tavrından vazgeçmemişti. Çocuğu vermek şöyle dursun, Süzge’nin yanına yaklaştırmamaya çalışırdı. Evlatlık vermeye vermiyordu da hiç olmazsa bazen alıp oynamasına izin

verseydi bari... Ona da izin vermiyordu. İnsanın kendi çocuğu olmayınca başkasından çocuk istemek boşunaymış...

Süzge iyice çökmüştü. Güzelliği, gençliği, Han'ına olan saf duyguları zor anında hiçbir değeri olmayan, boş bir yalan ve geçici heves gibi görünüyordu şimdi ona. Han'ın nezdinde hiçbir değeri yok muydu? O, Han için bir çocuğun severek oynadığı, oynayıp oynayıp sıkılınca bir kenara attığı güzel bir oyuncakmış meğer. Arada sırada gelip eğlendiği bir oyuncak. Evet, evet! Meğer yalnızca kendisi gençliğin toyluğuyla Han'ın bir anlık şefkati ile merhametini gerçek bir duygu zannetmiş. Han'ın sadece bir sarayı ile sayılı gecelerinde geçici hakkı olan genç bir nefesmiş. Bundan daha fazla hiçbir şeye heveslenme, hiçbir şeyi isteme... Göçtüğü yurttan tek başına kalması bunun göstergesi değil mi? O, bunu nasıl anlamamıştı? Bu kadar kör olunur muydu?

Zor günler geldiğinde onun halini düşünen kimse kalmamış mıydı? “Estağfurullah! Ben ne düşünüyorum? Han'ımın kendisinden kesin bir haber olmadan niye bu kadar karamsarlığa düşüyorum? Han asker toplayıp tekrar geri dönecek demedi mi? Han, büyük sarayı kutlu mekândan taşıdığına göre gelen düşman güçlüye benziyor. Yurda düşmanın saldırdığı, hanlığın tehlikede olduğu zor dönemde nasıl böyle düşünür? Hanlığı yıkılıp ordusu yenilmekteyken hanlığını kurtarmak yerine, küçük hanımım, sevgilim kaldı diye nasıl geri dönsün? Buna fırsatı bile olmamıştır.” Han'ı hakkında hiç kötü düşünmek istemiyordu. Büyük sarayı yabancıların ayak basamayacağı, tehlikeden uzak bir yere yerleştirdikten sonra geri geleceği kesindi. “Yaradan yardımcısı olsun!”

Bu düşünceden sonra gönlü biraz da olsa sakinleşmiş gibiydi. O, artık Han'ının büyük sarayını eskisi gibi huzurlu bir yere kurmasını gece gündüz Tanrı'dan dilemeye başlamıştı. Başka bir çaresi de kalmamıştı. Han'ı sağ olursa er ya da geç geri geleceği kesindi. Buna bütün yüreğiyle inanıyordu. O güne kadar, şu yakına gelip bayram etmekte olan kâfirin kötülüğünden Allah korusun!

Süzge Hanım bu düşünce ile kaç gün kaç gece geçirdi bilmiyordu. Artık gün hesabını karıştırmaya başlamıştı. Bir birinden farksız günlerin her biri âdeta bir yıla denk kederle dolu gibiydi. Han'dan haber gelmiyordu. Han'dan umudunu kesmese de bazen ümitsizliğe düştüğü oluyordu. Öyle anlarda aklına neler neler geliyordu. Yanında sırrını açıp rahatça derdini döneceği bir sırdaşının olmaması canını acıtıyordu. Hanım olarak kime gidip derdini anlatabilirdi? Yalnızlık derdi hiç geçmiyordu. Yalnızlık. Yalnızlık, belki de bunun bir devası yoktur...

Bu sırada İsker şehrini alıp muratlarına ermiş cellâtlar han sarayında gönüllerince dolaşıp büyük bir eğlence yapıyorlardı. Sevinç naraları uzaklara kadar duyulan toy uzun sürdü. Küçüm Han'ın yurdunda kalan bütün zenginliği birkaç gün içinde acımasızca yağmalandı. Geride kalan ne varsa talan edilip mahvoldu. İstedikleri gibi eğlendiler, bolca içmeye başladılar. Günü güne, geceyi geceye katıp haftalarca içtiler. Ataman Yermak bir gün hiddetlendi, sarhoş askerlerini kendilerine gelmesi için uyardı. Ataman Yermak şehri ele geçirirse de Han'ı ellerinden kaçırdığı için hâlâ kızgındı. Çatacak birini arıyordu.

“Ne bu, Küçüm Han'ı yenmiş gibi kutlama yapıyorsunuz? Bu kadar içmek yeter! Aklınızı başınıza toplayın! Hepiniz başıbozoksunuz. Sizi yeter ki yiyip içmeye göndersinler... Ataman Groza askerlerini topla! Ertis boyunda Han'ın küçük sarayı var diyorlar. O kaleye saldıracaksın! Han'ın insanların gözünden ırakta, perde içinde tuttuğu Süzge adlı eşsiz güzellikte genç bir hanımı varmış. O güzeli buraya getireceksin! Çar'a bundan güzel hediye olmaz. Ben kendim kalan askerlerle birlikte tecrübeli bozkurt Küçüm'ün peşinden gideceğim. Artık benden kaçıp kurtulamayacak, hile yapamayacak.” diye kızarak askerlerine öfkelenildi. Meşhur hunhar Ataman Groza Süzgin'e gitmek için hazırlık yaptı.

Kaderlerinin onlara yapacağı bu sürprizden korumasız Süzge Hanım da onun halkı da habersizdi. Yine de Süz-ge, sonradan pişman olmamak için sarayı kaleye çevirmiş, kalenin güvenliğini arttırmıştı. Süzgin'i koruyacak asker sayısı Ataman Groza askerlerinden oldukça azdı. Kalenin konumunun düşmanın kolaylıkla ulaşamayacağı biçimde korunmaya elverişli olması onları avutuyordu.

Bu durum kaleyi inşa edenlerin en başta akıllıca düşündüğü bir şeydi. Ertis'in kıvrıldığı yerde büyük uçurumu olan yüksek bir tepede yapılmıştı. Nehir yatağı buraya geldiğinde incelip dalgalanarak köpük saçıyordu. Şehrin iki tarafından akıntısı sert olan Ertis dolaşarak akardı. Güçlü akıntıyı aşip onun yüksek uçurumundan tırmanmak zor işti. Şehrin ön tarafı eğimli düzlüktü. Ön tarafa yüksek duvar çevrilmişti, az ilerisine atlı bir adamın sıçrayıp geçemeyeceği kadar derinlikte hendek kazılmıştı. Hendekten tırmanarak çıksalar bile dik duvara geldiklerinde ayakları kayarak geri hendeğe düşerlerdi. Kaleye girebilecekleri tek kapı kapalıydı. İçeriden de dışarıdan da korunuyordu. Kalenin her köşesindeki bekçi kulelerinde her zaman bekçi bulunuyordu.

Süzge Hanım şimdi hepten yalnızdı. Ara sıra sarayı gezerek havuzu izleyip dinlenmeyi de bırakmıştı. Hizmetçilerini de yardımcılarını da çok çağırmiyordu. Çağırsa da onların bunun ağzından çıkacak tek bir söze bel bağlıyor olmaları onun içini acıtiyordu. Onlar herhangi bir sıcak söz, iyi haber duymak istiyorlardı. Oysa Süzge onlara ne diyebilirdi? Bir de kendi çaresizliğini başkalarının görmesini de istemiyordu. Han'ın onu burada bıraktığını zaten herkes biliyordu. O, saray halkının önünde kendini suçlu gibi hissediyordu. Onlar karşısında bu suçluluk duygusu nedeniyle çekiniyor, kendisini küçük düşmüş hissediyordu.

Gün boyunca hiç görünmeyen kapıdaki görevli kadın içeri girip “Baş Serdar yanında Muhamedkul şehzade ile birlikte geldiler.” dedi.

Muhamedkul'un adını duyunca kalbi aniden hızla çarpmaya başladı, yüreğine bir sancı saplanır gibi oldu. “Niye geldi acaba?” O, hemen yerinden kalktı. Hanıma has ağırbaşlılığını kaybedip hoppa bir insan gibi uçarılık ettiğı için kendi davranışından kendisi utandı. Süzge'nin sarayına onun izinsiz gelmemesi gerekirdi. O, ne zamandan beri böyle bir nezaketsiz davranışı yapar olmuştu? Başka zaman olsaydı Süzge “Bu ne hadsizlik?” deyip öfkelenirdi. Dışarıdan gelecek bir habere muhtaç oldukları şu anda onun gelmesi, düşününce, abes gibi gelmiyordu. Hatta Süzge onun gelişine sevinmişti bile. Yoksa Han'ı mı gönderdi? Niye başka birini değil, Muhamedkul'u göndermiş olsun? Saraydakilerin bunu sınamak için düşündükleri bir hainlik olmasın? Han'ının başına bir kötülük gelmemiştir inşallah! Bunu düşününce kahrolası kalbi tekrar hızla çarpmaya başladı.

Hizmetçi kadın hafifçe öksürüp bir şey der gibi oldu. Onun hâlâ cevap beklemekte olduğunu Süzge o an fark etti.

“Misafir odasına alın.”

Haberci dudağını ısırp başını öne eğerek geri geri odadan çıktı. Süzge onun yüzündeki imalı gülüşü fark etmişti. “Sırrın belli oldu.” dercesine gülümsüyordu. Eski dedikodular hâlâ unutulmamış mıydı? Şaşırdığını tecrübeli kadın fark etti diye bir, Muhamedkul adını duyunca içinde tuhaf bir duygunun belirdiğı için iki kere irkildi. Niye böyle heyecanlandığına kendisi de şaşırmıştı.

Koşarak aynanın önüne gitti. Kıyafetini değıştirdi. Saçlarını taradı, süslendi. Birkaç günden beri hiç bakmadığı üstünü başını düzeltmeye başladı. Niye böyle yapmakta olduğunu kendisi de anlamıyordu. Ayna önünde her zamankinden daha uzun kaldı. Kendisine iyice çeki düzen verip şakaklarında açıkta kalan saçlarını başörtüsüyle iyice kapattı. Kendi görüntüsünün istediğı gibi olduğuna emin olunca kapıya doğru yöneldi. Heyecanı bir kenara bırakıp sakinleşti. Belli belirsiz bir sevinç kıvılcımı damarlarında dolaşıyordu, sanki sevinçten uçar gibiydi. “Bu neyin belirtisiydi? Allah'ım sonu hayır olur inşallah...”

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.